

Charakteristika „mrtvého“ dřeva

Způsob dekompozice dřevního substrátu a stadium (stupeň) rozkladu „mrtvého“ dřeva ve vztahu k výskytu basidiomat (plodnic) lignikolních (dřevožijných) makromycetů je jedním ze základních atributů jejich bionomie a důležitou terénní pomůckou mykologa k determinaci jednotlivých taxonů. Studium a poznání společenstev organismů vázaných na „mrtvé“ dřevo a jejich vzájemných vztahů doznalo všeobecně v posledních desetiletích obrovský kvalitativní skok. V souvislosti s rozkladem dřeva a makromycety (houbami) se stále častěji hovoří o sukcesi, sukcesních řadách a účasti anebo úloze konkrétních taxonů v nich. K zaznamenání stavu mykobioty v konkrétním čase a na určitém místě vzniklo několik analytických metod pro jeho stanovování.

Pro tvorbu jednoduché a praktické hierarchicky koncipované stupnice pokročilosti rozkladu „mrtvého“ dřeva využil její autor specifikace vycházející z prací Poustky V. (2005), Renvalla P. (1995) a Sipploly A.-L. et Renvalla P. (1999). V nich prezentované metodiky zohledňují celou řadu abiotických a biotických faktorů, nicméně všechny primárně **kladou důraz na vymezení pevnosti-tvrdosti dřevní hmoty** (ležících kmenů, stojících souší a pahýlů, ležících a zaklesnutých vývrátů, pařezů aj. kusů „mrtvého“ dřeva, někdy také dřevních zbytků). Pevnost-tvrdost dřeva se v terénu stanovuje na základě zjištěné hloubky (v mm), do níž proniká plynulým pohybem tlačená čepel nože. Pro účely níže popisovaných charakteristik jednotlivých stupňů dekompozice (rozkladu) „mrtvého“ dřeva použil autor na celém světě dobře relativně dobře známý a dostupný lovecký nůž Marttiini „Lynx knife 134“ https://www.marttiini.fi/epages/MarttiiniShop.sf/en_GB/?ObjectPath=/Shops/MarttiiniShop/Products/134012. Celkovou míru (pokročilost) dekompozice ovšem nelze chápat pouze jako zjištěnou hodnotu (aritmetický průměr několika měření) mykologem vybrané jedné fyzikální vlastnosti látky, ale přistupovat k jejímu vyjádření komplexněji. **Uvědomit si, že „mrtvé“ dřevo má tu funkci a schopnost vytvářet pro specifickou biotu dočasný mikrohabitat** (v angličtině používají hezký výraz „Ephemeral habitat“). Načež biota se významně a charakteristicky podílí na jeho sukcesních přeměnách (sledu) a rychlém zániku. Teprve s porozuměním a znalostí celého procesu dekompozice (rozkladu) „mrtvého“ dřeva se může kategorizační stupnice stát jednoduchou pomůckou mykologa pro rychlou klasifikaci mikrohabitatu (mikrostanoviště) konkrétního taxonu makromycetu (houby).

Popisovaná stadia (stupně) rozkladu „mrtvého“ dřeva (shodně pro listnáče i jehličnany) jsou vyjádřena následujícími definicemi, respektive slovními charakteristikami:

Stadium (stupeň) rozpadu dřeva-stupeň 1

Dřevo přirozeně tvrdé a pokryté borkou, bez zřetelných známek hniloby a dekompozice, čepel nože proniká dřevem pouze do hloubky několika mm. Větvičky ($\varnothing < 10$ mm) a větve ($\varnothing 10\text{--}40$ mm) neporušeny, **floém, tj. lýko neboli vodivá pletiva, doposud živý**. V této úvodní fázi sukcesní řady rozkladu a rozpadu dřeva jsou krátce po pádu stromu (cca 2–3 měsíce) hojně přítomny na borce živé *epifytické lišejníky, mechorosty a řasy*, které před pádem stromu vegetovaly v koruně anebo bázi kmene.

Stadium (stupeň) rozpadu dřeva-stupeň 2

Dřevo spíše tvrdé, bez zjevných a patrných znaků hniloby a dekompozice, čepel nože proniká dřevem do hloubky < 10 mm. Bodově a maloplošně se **začíná uvolňovat a odlupovat borka (rhytidoma)**, větvičky ($\varnothing < 10$ mm) chybí, větve ($\varnothing 10\text{--}40$ mm) doposud neporušeny. **Floém, tj. lýko neboli vodivá pletiva, odumřelý**. Povrch padlých kmenů už bez účasti lišejníků (*Lichenes*), v menší míře, ale jednotlivě stále přítomny živé *epifytické mechorosty* (u listnatých dřevin).

Stadium (stupeň) rozpadu dřeva-stupeň 3

Dřevo zřetelně měkké, čepel nože proniká dřevem do hloubky 10–50 mm s výjimkou částí kolonizovaných některými druhy „tvrdohub“ třídy *Pyrenomycetes* (např. *Eutypa spinosa*, *Hypoxylon macrocarpum*, *Ustuliana deusta* nebo *Xylaria hypoxylon*), **borka (rhytidoma)**,

místy chybí, větve (\varnothing 10–40 mm) a větvičky (\varnothing < 10 mm) chybí, na kmenech zůstávají delší a silné pahýly větví; profil kmene zůstává zachován, objevují se hojně *epixylické mechorosty* (především na listnatých dřevinách).

Stadium (stupeň) rozpadu dřeva-stupeň 4

Dřevo silně zetlelé, čepel nože proniká dřevem do hloubky 50–100(150) mm s výjimkou částí kolonizovaných některými „tvrdohoubami“ druhů třídy *Pyrenomycetes* (např. *Eutypa spinosa*, *Hypoxylon macrocarpum*, *Ustuliana deusta* nebo *Xylaria hypoxylon*). **Borka (rhytidoma) povětšinou opadaná**, z větví zůstávají pouze kratší a nejsilnější pahýly, profil kmene je narušen. Lze zaznamenat první semenáčky dřevin. **V průběhu sukcesního vývoje se v této fázi nejvýrazněji uplatňují společenstva epixylických a zelených řas** jak u listnatých, tak jehličnatých dřevin (v porovnání s listnáči ovšem výrazně méně).

Stadium (stupeň) rozpadu dřeva-stupeň 5

Dřevo velmi silně zetlelé, s jemnou drobnou strukturou a na povrchu bez borky (rhytidomy), která však může přetrvávat, pak ale není ke dřevu pevně připojena. Čepel nože snadno proniká do hloubky více jak 100 mm, **profil kmene je silně pozměněn** (často zploštěn), některé kusy kmene „humifikovány“ a mnohdy už „splývají“ s půdním povrchem. Časté semenáčky dřevin. Dřevo bývá pokryto listovým opadem a u jehličnanů ještě na svrchní straně kmenů tu a tam porostlé společenstvy *epixylických mechorostů*. Nemalá část v této fázi rozpadu nacházejících se kmenů listnáčů je „destruována“ tlupami prasete divokého (*Sus scrofa*) při hledání potraviny.

Seznam použité literatury

POUSKA V. (2005): Tlející dřevo smrku a výskyt hub na Trojmezské hoře na Šumavě. [online]. České Budějovice, [cit. 2018–08–25]. Diplom. práce. Jihočeská univerzita, Biologická fakulta. Vedoucí práce Anna Lepšová. Dostupné z: <<https://botanika.prf.jcu.cz/thesis/pdf/>>.

RENVALL P. (1995): Community structure and dynamics of wood-rotting *Basidiomycetes* on decomposing conifer trunks in northern Finland. – *Karstenia*, № 35: pp. 1–51.

SIPPOLA A. L. et RENVALL P. (1999): Wood-decomposing fungi and seed tree cutting: A 40-year perspective. – *Forest Ecology and Management*. № 115(2–3): pp. 183–201.